

ВІЙСЬКОВИЙ ДУШПАСТИР: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ

Нагірняк М.Я.

*Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
викладач кафедри гуманітарних дисциплін та соціальної роботи
кандидат історичних наук, доцент*

Церква Христова із самого початку свого існування намагалася охоплювати своєю діяльністю всі сфери суспільно-державного життя. Її священнослужителі намагаються охопити та позитивно вплинути на всі сфери життя. Демократичні перетворення в українському суспільстві та армії зумовили впровадження принципу свободи релігії в країні і створюють реальні можливості душпастирської опіки та виховного впливу Церкви на діяльність військових структур нашої молоді держави.

“... Йдіть, навчайте всі народи, хрестячи їх в ім'я Отця і Сина і Святого Духа; навчаючи їх зберігати все, що Я заповідав вам ” (Мф. 28, 19-20). Ці слова із Біблії визначають необхідність навчальної місії Церкви в кожному місці її присутності в світі.

Попри всі законодавчі обмеження та заборони Церква завжди проповідувала й проповідуватиме Христа у війську. Цей обов'язок для християнина вищий за змінювані державні закони.

Чому ж упродовж багатомісячної історії Церква брала активну участь у моральному і духовному житті армії і воїна?

Звернемо, насамперед, увагу на сам суб'єкт, пов'язаний з феноменом військового душпастирства – на військовозобов'язану людину, яка виконує свої обов'язки в екстремальних ситуаціях. Віруючий військовослужбовець – це християнин, тому все те, чого Церква навчає і вимагає від своїх вірних, – обов'язкове і для нього. Все, чого навчає Церква, зобов'язує воїна, позитивно впливає на всю його діяльність і формує певний тип військової культури.

Життя в екстремальних ситуаціях ставить перед людиною дуже специфічні завдання. Але християнські чесноти не стають для нього необов'язковими, навпаки: на них слід наголошувати сильніше. Адже, погодьмося, патріотизм захисника чи рятувальника вимагає від нього набагато більше, аніж від цивільної людини. Він зобов'язаний покласти в разі необхідності на жертвовник Батьківщини своє життя. І людина-патріот чинить це не із зовнішніх спонук – вимог закону, а із внутрішніх – з любові до своєї Вітчизни, відповідальності за виконання свого гуманного обов'язку.

І водночас воїн ніколи не перестає бути християнином; він має шанувати християнські норми життя і завжди додержуватися їх. Він ніколи не повинен зловживати своїм станом і використовувати його для задоволення своїх пристрастей, не повинен виходити поза межі своїх обов'язків ані зловживати силою, яку йому довіряє державна влада. Це значить, що, будучи вірною й

розсудливою людиною, кожен може сумлінно виконувати свої обов'язки і зберігати праведним своє життя, постійно дбаючи про свою вдосконалення. На всі ці факти душпастир обов'язково повинен звертати увагу своїх підопічних і так, остерігаючи, рятувати їх від душевних мук, сумнівів та докорів сумління.

“Так нехай сяє світло ваше перед людьми, щоб вони бачили ваші добрі діла і прославляли Отця вашого Небесного” (Мф. 5, 16), – ці слова заслуговують найчастішого цитування душпастирем при здійсненні виховної функції.

Праця військовозобов'язаного – це постійне перебування в спільноті, в умовах колективної свідомості. Такі умови несуть небезпеку нівелювання особистих чеснот на догоду загальній нормі, створюють неабиякі можливості до розвитку смирення, вірності обов'язку. Армія може бути чудовою школою формування в душі молодої людини вміння послуху, підпорядкування, відповідальності. Душпастир повинен вчити бачити в колективі сукупність особистостей, помічати неповторність і цінність кожної з них, берегти власні життєві набутки.

Пастирська турбота Церкви щодо військових пояснюється особливими умовами військового життя, яке випадає переважно молодим чоловікам, часто відірваним від своїх орієнтирів і від цивільного життя, і ця турбота Церкви проявляється здавна. Священик, усвідомлюючи особисту відповідальність перед Богом, призваний бути водночас і духовним наставником і слугою кожної людини, яка перебуває під його опікою. У всі часи військові священики проповідували любов до Батьківщини, мужність і здатність до опору, піклування про поранених, рятували душі, хоронили вбитих, заспокоювали людей, розвивали в собі і в людях довкола потребу у молитві, виявляли готовність присвятити себе справедливій справі і ніколи не брали до рук зброю, маючи своєю зброєю молитву і християнські чесноти.

Практичне життя кожної людини дає чимало підтверджень того, що релігійне виховання стримує людину від морального падіння та допомагає їй виконувати свій обов'язок перед суспільством. Варто зазначити, що суто військове, професійне виховання солдатів може обмежуватися виключно армією. В той же час духовне виховання повинно розпочинатися із сім'ї та школи. Адже саме в дитячому, а ще більше – в юнацькому віці формується характер людини, її світобачення, у тому числі і релігійне. І за короткий термін військової служби істотно вплинути на людину майже неможливо, особливо в плані викорінення аморальних схильностей, які являються результатом неправильного духовного виховання, оскільки армія має справу із уже сформованими духовно особами.

Наступна риса характеру, що формується душпастирем в мілітарних організаціях – вірність обов'язкові перед Богом та іншими людьми. В Святому Письмі наголошується, що хто вірний у найменшій, той і в великому вірний; а хто нечесний у найменшій, той і в великому нечесний. Завданням душпастиря є, серед іншого, допомога в пошукові сенсу виконання безлічі дріб'язкових і на перший погляд непотрібних обов'язків, до чого змушена людина у війську. Перспектива гідного проходження школи цих обов'язків, власне, й провадить

через гартування в чесноті й вірності обов'язкові до належного християнинові поступу в самовдосконаленні, в основі якого повинно лежати вчення про спокуту, спасіння людини.

Душпастир покликаний вказувати на цінність праці, виховувати нетерпимість до власних лінощів. Це досягається суворим і невблаганним режимом дня, невинною боротьбою з труднощами. Власне тим, до чого мусить привчати служба у війську.

Культура мови – невід'ємна риса християнського способу життя. Третя заповідь Божя Мойсееві говорить: “Не вимовляй імені Господа, Бога твого, марно, тому що Господь не залишить без покарання того, хто промовляє ім'я Його марно” (Вих. 20, 7).

Відродження кращих християнських традицій українського війська неодмінно пов'язане з шануванням святих воїнів: князів Володимира, Бориса і Гліба, Михаїла Чернігівського, Федора і Костянтина Острозьких. Священики мусять розповісти про давні звичаї відзначення свята Покрови Пресвятої Богородиці, про перебування українського козацтва й стрілецтва, вояків Української Повстанської Армії під омофором Пречистої Діви Марії. Заслугує на особливу увагу постать Архистратига Божого Михаїла, розповідь про котрого може бути зразком мудрого послуху й вірності як запоруки перемоги.

Церква тлумачить п'яту заповідь широко. “Шануй батька твого і матір твою, [щоб тобі було добре і] щоб продовжились дні твої на землі, яку Господь, Бог твій, дає тобі” (Вих. 20, 12) – ці слова стосуються і нашого ставлення до рідної землі, свого народу, його культури, традицій, віри. Військова служба може бути виявом глибокої релігійності, коли вона обумовлена прагненням захистити Україну від ворогів, стати на варті самостійної держави, на захист життя інших людей та їхнього майна. Душпастирське навчання неодмінно прямує до такої інтерпретації військового обов'язку, що підпорядкований Христовому вченню живе за принципом: “Немає більшої від тієї любови, як хто душу свою покладе за друзів своїх.” (Ін. 15, 13).

Душпастирська опіка не повинна перетворюватися на механічну заміну ідеологічної служби минулого. Її мета є протилежною до служби політрука. Замість поширення фальшивих ідей та політичних міфів Церква дбає про виховання в правді, збереження людської особистості військовика неущождженою та здатною до духовного вдосконалення за будь-яких умов.

Виховна робота командирів та душпастирська діяльність священика повинні взаємно доповнювати одна одну та мати спільний знаменник – і тоді результати будуть вагомими.

Таким чином, метою душпастирської опіки військовослужбовців є творити Церковну єдність у війську.

Свою роботу душпастирі спрямовують на вирішення завдань виховання у військовослужбовців:

- відповідальності за свої вчинки;
- відрази до зла, зміцнення віри у справедливість;
- моральної стійкості в подоланні небезпек і труднощів військової служби;

- вірності військовій присязі, Бойовому прапорю частини, послуху керівництву держави та безпосередньому командуванню;
- почуття любові до Батьківщини, готовності до самопожертви заради Вітчизни і ближніх;
- формування Божих чеснот (віри, надії, любові) і моральних чеснот (мудрості, поміркованості, мужності і справедливості), нетерпимості до всякого роду гріха – морального зла;
- утвердження в свідомості військовослужбовців загальнолюдських цінностей, плекання поваги до історичного і культурного минулого України;
- морально-психологічної стійкості в подоланні небезпек і труднощів військової діяльності, свідомого дотримання дисципліни як основи встановленого Божого порядку.

Отже, головне завданням військового священника – це завжди перебувати поруч військовослужбовця і бути для нього духовною підтримкою у різних моментах його служби. Він повинен виконувати місію апостолів, йти туди і до тих, хто за різних обставин, навіть бажаючи, не може прийти до Церкви, оскільки виконує свій обов'язок, охороняє свою Батьківщину та свій народ.

Крім забезпечення конституційного права військовослужбовця на задоволення своїх релігійних потреб, присутність духовенства у Збройних Силах полегшить адаптацію молодих солдат, сприятиме усуненню жорстокості, попередженню випадків самогубства, певному умиротворенню у військових колективах.

Військо є невід'ємною інтегральною частиною суспільства, і його проблеми не повинні бути нам байдужими. Церква це розуміє, і саме тому на кожній Літургії чуємо: "... І за все військо Господеві помолімося".

ЛІТЕРАТУРА

1. Біблія. Книги Священного Писання Старого і Нового Завіту. – Видання Київської Патріархії Української Православної Церкви Київського Патріархату. – Київ, 2007. – 1416 с.
2. Ісіченко І., архієп. Дім мій – буде домом молитви / І. Ісіченко. – Харків-Львів, 2006.
3. Коханчук Р.М. Душпастирська опіка військових / Р. Коханчук / Видання 2-ге розширене і доповнене. – К., 2004. – 220 с.
4. Коханчук Р.М. Концептуальні засади душпастирської опіки військовослужбовців збройних сил та інших формувань України / Р. Коханчук // Козацтво України. – 2004. – № 4. – С 7-16.
5. Садов'як Д., прот. Роль священника у війську / Електронний ресурс : режим доступу : <http://kievpatrarmy.org.ua/statti/002>.
6. Ярмусь С., протопресвітер. Збройні сили і феномен військового капеланства / С. Ярмусь // Людина і світ. – 1995. – № 5-6. – С. 2-5.